

Українська жіноча проза

**МАРІАННА
ГОНЧАРОВА**

ПЕРСЕЇДИ
НІЧНА ПОВІСТЬ

CF FOLIO

Маріанна Борисівна Гончарова

Персеїди. Нічна повість

Серія «Українська жіноча проза»

http://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=23800383

*Персеїди. Нічна повість: Фоліо; Харків; 2016
ISBN 978-966-03-7545-1, 978-966-03-7611-3*

Аннотація

Героїня повісті Маріанни Гончарової вірить у те, що падаючі зірки можуть виконувати заповітні бажання. І в призначену Всесвітом серпневу ніч вона забирається на дах свого надійного, теплого і доброзичливого дому, щоб зустріти Персеїди і загадати їм бажання своїх друзів і рідних, які старанно збирала напередодні. Вона – мікроскопічна піщинка величезного космосу – сидить посеред зоряного неба і терпляче чекає, коли з'являться ці всемогутні вісники Всесвіту. Чекає і не перестає дивуватися великому світопорядку, створеному за примхою когось дуже винахідливого і мудрого. Вона обіймає любов'ю увесь цей чудовий світ, в якому живе, і з завмиранням серця чекає, коли полетять Персеїди – які знову і знов дають надію великому чуду життя, що йому ніколи не буде кінця.

Як завжди у письменниці, в її новій повісті дивним чином поєднується серйозне, що інколи навіть доходить до трагізму, і тонкий гумор.

Содержание

Замість передмови	5
Розділ перший	8
Розділ другий	20
Розділ третій	38
Кінець ознакомительного фрагмента.	55

Маріанна Гончарова

Персеїди

Нічна повість

© М. Б. Гончарова, 2016

© О. О. Драчковська, переклад українською, 2016

© О. А. Гугалова, художнє оформлення, 2016

© Видавництво «Фоліо», марка серії, 2016

Замість передмови

Любий читачу!

Це вельми провінційна історія. Вона навіть у якомусь сенсі старомодна. Позаяк абсолютно проста.

Мене часто запитують, в якому жанрі ви пишете і про що.

Жанр у мене такий: як задумано кимось і десь, як прийдеться, як вимучать мене слова, сюжети, сни та думки, як мій янгол надиктує – так і пишу. Ось такий жанр. А про що – звісно, про любов. Про що ж іще?

А що коли й справді назвати цю мою нову книжку любовним романом? Або жіночим, дамським любовним романом? Хоча ні, забудьте...

Якось подруга моя, Іринка, медсестра, взяла книжку почитати. Але уточнила заздалегідь: книга має бути легкою, подекуди смішною, або печальною, але – про любов. І щоб жодних там бандитів, убивств та брутальної лайки. Бажано – карколомні пригоди, подорожі, цікаві герої – ніжні вишукані жінки та сильні зухвали чоловіки. Коротше – справжній любовний роман. Саме такого читива треба, коли стирчиш на чергуванні у відділенні хірургії. Щоби захоплювало тебе з першої ж сторінки, аж-аж, – каже подруга. – Бувають ночі більш-менш спокійні, тож нехай промайне – і не помітиш. Моя книжка саме така: трішки смішного, трішки сумного. Авантюри і подорожі. Звабливі жінки і справжні

чоловіки. До того ж, гадаю, читання напrawdę не обтяжливе, хоча за кожною постаттю чи картиною вгадуються рідні, близькі мені люди: і сивочолі поважні мудреці, і вервечка молодших – юних, часом зухвалих студентів, допитливих підлітків та щирої, життєрадісної малечі. Я так собі подумала: кожен знайде тут щось своє.

З нетерпінням я чекала подругу Іринку з чергування. І раптом:

– Що ти мені дала? Плювалася всю ніч! Я ж просила про любов!

– А там хіба не про любов?

– Та не про *отаку* любов!

– А про яку?

– Ну, я ж казала, щоби пристрасті вирували, сльози, туга, ревності! Але обов'язково – примирення. На Лазуровому березі, захід сонця... – мрійливо протягла Іринка.

– І титри на все небо, – засміялась я. – Авжеж, я тебе засмутила.

– Ага, – трохи надула губи Іринка, зітхнула і вихопила з моїх рук щойно повернуту книжку. – Хоча... Може, щось недогледіла. Вдома ще раз перечитаю...

Отож пишу я таки про любов, але назвати усе це любовним романом у дусі Іринки – навряд. Хоча в ньому є все, про що згадувала Іринка, авжеж є. Правда, отого сюжету – народився, закохався, одружився – не буде. Обману, зради та під-

ступності також. А якщо хтось із моїх героїв щось прибреше чи схитрує – так чого не буває в житті. Можна і пробачити.

Отак сюди незбагненим чином прокралися, просоталися – а я й не зауважила! – уже знайомі моїм читачам персонажі – мої діти, чоловік, мама, сестри, друзі, собака, улюблений мій Чак та його братва. Кішку Скрябіна взагалі можна вважати моїм співавтором. Тут мій рідний дім, що повсякчас відігривав мене родинним теплом та затишком від вуличного гомону, метушні й непотрібних зустрічей. Моя оселя, моя фортеця, моя твердиня, мій форт. Наче потужний корабель, пливе він у майбутнє, підбираючи тих, кому по дорозі, тих, хто зазнав аварії та потребує допомоги, або хто просто хоче посидіти з нами в кают-компанії, потеревенити і випити чаю. А ще тих, хто ладен іти з нами в моря незнані, в космос таємничий, в світи недосліджені на пошуки нових пригод.

Розділ перший

Золоті сліди

Чи буде смішно? Не знаю. Не певна. До слова: я й раніше ніколи не ставила перед собою такого завдання. Якесь дівча на злодійському сайті скачало мою книжку оповідань, прочитало абияк через пень-колоду і там же ображено відгукнулось: «Подекуди начебто смішно, та я чомусь не сміюсь». Так от, мене зацікавила ота дівчина. Яка вона? Юна, струнка чи повненька? Модниця з яскравими нігтями? От мені, приміром, завжди бракувало сміливості зробити манікюр з яскраво-червоними нігтями. Зізнаюсь: я страшенно провінційна. Подруга каже про мене – «дика». Та хіба багрянні довгі й гострі нігті (знаєте, такі агресивно-яскраві), наче дупа в павіана, вам подобаються? Мені здається, воно одразу впадає у вічі – дурне, зухвале. А коли дурне – то й небезпечніше в стократ. Чогось думалось про ту дівчину. От що вона любить? Ходити на лижах, смакувати пиріжки, курити кальян, тягнути через трубочку піна-коладу або чпокати упаковку для хрустких товарів, – знаєте, таку об'ємну, кульками? Та хто цього не любить? – не тільки дітлашня. Особливо коли хандра і меланхолія? А ще – яку музику вона любить? Які книги їй подобаються? Як вона їсть? Плямкає? Ні? Стримано... Делікатно. Чи глитає похапцем? Як розмо-

вляє? Може, сепелявить або г'асирує? Або ма-ані-ірно розтягує слова? І головне – чому вона зізналася, що книгу вкрала? Поцупила з мережі? Знічев'я, чи шукала цілеспрямовано?

Отож, люба незнайома дівчино... Так, саме ви: смішно не буде. Тим більше – вголос реготати. Тут ви помилилися.

Ні, якщо чесно, насправді я також спочатку міркувала: оце б написати щось легке, кумедне. Так-так, веселе! Але сталося інакше...

Щороку...

Тьху! Зараз обов'язково хтось підхопить: «ми з друзями ходимо в баню». Ні, я не про баню з друзями, а потім Ленінград, ні. Я ж казала, що смішно не буде, ну?!

Щороку однієї серпневої ночі, або навіть кілька ночей поспіль, я видряпуюся на дах. Ну а якщо ніч ясна та зоряна, то можу залишитися на терасі і не лізти так високо. Просто сиджу на подвір'ї і дивлюся в небо. Хіба ви не дивились?

Падають зорі...

Яке диво – оті зоряні дощі! От би купити телескоп і спостерігати зокрема цілісінький рік! Для мене це – таїна таїн. Астрономію в школі ми знехтували. Наш викладач, бідолашний старенький Гаррі Львович, усі уроки астрономії грав нам на домбрі або розповідав, як прекрасно влаштувався в житті його син Шурик, лауреат премії Ленінського комсомолу в галузі науки і техніки. Отож я мало що знаю про космос (окрім імен кількох відважних космонавтів). Ну, звісно, знайду Велику та Малу Ведмедицю, Венеру – вона першою з'являється-

ся увечері на небі (а отже, треба виходити на прогулянку із собакою), ну ще Чумацький Шлях, що простягся просто над моїм будинком і його важко не зауважити.

А от зоряні дощі мене навчила спостерігати моя бабуся. Якось у серпні вона сказала, що коли загадати бажання, встигнути промовити його вголос, доки летюча зірка не зникла з небосхилу, – твоє бажання здійсниться! А я своїй бабусі й досі вірю. І так чекаю щоразу цих днів! Як ото діти чекають на Діда Мороза чи Санта-Клауса. Правда, я дещо про зоряні дощі прочитала в мережі. Їх буває досить багато, і падають вони часто. Просто люди нині зовсім розучилися дивитися на небо, прогулюватися вечорами та загадувати бажання, дивлячись на летючу зірку. Дорослі повсякчас товчуть водно: дивись під ноги, дивись, куди ступаєш! І жоден не скаже, як моя бабуся: ану поглянь на небо швидше – оно зірка падає, загадуй бажання!

Насправді зірка не падає, а тим паче – не гепається нам на голови. Звісно, ні. Якось мій чоловік... Ой, я ж іще нічого не розповіла про нього. Скільки вже книг написано, а про нього мій вірний читач майже нічого й не знає.

Чоловік мій, себто Кузьмич, – красень! Очі дикуваті, як у Мауглі. А чому? Бо він людина природи, такий собі першопроходець, справжній майстер виживання в диких екстремальних умовах, практично як Тарзан – друг степів, лісів, полів і рік. А позаяк «у природи немає поганої погоди», моя мама нещодавно подарувала йому теплі англійські термош-

карпетки – «Прінгл». Страшенно дорогі, практично за ціну непоганої пари черевиків. На одній шкарпетці – «right», на другій – «left». Щоби ноги не плутати. І дрібними буквочками позначено марку – «Прінгл».

Кузьмич каже:

– Оце добре, мам! Буду їхати, наприклад, у потязі, а мене запитають інтелігентно мої попутники – за чаєм абощо: шановний, а почитати у вас нічого не знайдеться? А я їм – та ось! Термошкарпетки. Правда, якщо ви англійською не петраєте... Або прийду на пошту, – продовжує він фантазувати, – а там – черга. Таке зачароване місце ота пошта – іще з дев'яностих років минулого століття... Отак стовбичиш, позіхаєш, тоді черевики скинув і гайда по шкарпетках англійську згадувати.

– Авжеж, – докидає мама, – воно кому хоч не зайве...

Одне слово, сімейка в нас іще та, з ними не занудьгуєш.

Отож про мого Кузьмича. Надягнув він оті термошкарпетки і поїхав по гриби. Припхав на собі два кошики опеньок, а на додачу – кілька ошалілих від голоду кліщів. Ледве виколупали їх, всадовили в банку. Викинути на вулицю? Так там же собаки гуляють! А вбити – як? – неможливо. Звісно, родина придурків. Ми будь-яким комахам даємо шанс виправитись. Мовляв, більше так не роби. Отож замість скручену газету вхопити, ми виганяємо за вікно непроханих гостей – мух, комарів, ос. Коли раптом до нас в оселю прокладають свої стежки мурахи, ми намічаємо їм іншу стежку з

підсолоджені води, і вони організовано вирушають строем у протилежному напрямку. Авжеж. Отож того дня, крім кліщів, грибів і сміття на одязі, в шапці, в кишенях і в голові, Кузьмич приніс у гарячому своєму кулаці... зірку, що впала з неба! А насправді, як я тепер розумію, зовсім не зірку, і навіть не метеорит, а... шматок космічного корабля прибульців! І не переконуйте мене в протилежному!

Ось як це було.

Ходив-ходив він, втомився, вирішив чаю випити, зібрав хмизу для вогнища, ну, хто бував у лісі, той знає. І, копнувши глибше, раптом виявив шматочок якогось металу дивної форми. А Кузьмич, треба сказати, тільки зовні – солідний дядько з суворим поглядом і металом у голосі. А в душі він – чистий тобі пацан з допитливими очима й збитими колінами. Отож, він одразу хапнув цей дивний уламок і вирушив на найближчу заставу – до прикордонників. А ті покидали кордон напризволяще, з'юрмилися і почали досліджувати отой підозрілий шматок (може, уламок незвіданої планети або фрагмент космічного корабля) металошукачем. Одне слово, пацани, дарма що форму та погони носять. Перевіряли сяк і так, тоді витягли із сейфа металошукач японський, такий мудрагельський, що хіба тільки каву не подає, навіть телефонувати з нього можна. (Начальству чи мамі, скажімо. Або дівчині коханій.) Отож, витягли ту сучасну машинерію і – ага! – металошукач запищав, застрибав істерично, заскрекотів щось японське, на моніторі з'явилися хімічні формули,

і за хвилину машина видала результат: невизначений сплав металів, *аналогів і збігів на Землі немає!* І тоді Кузьмич, уже під ранок, аби не наражати нікого з нас на небезпеку, відвіз цей загадковий шматок ще й до санепідемстанції – перевірити на радіацію. Шматок лежав собі спокійно, не фонив, але збіглися тут усі співробітники, включно з лаборантами і допитливим завгоспом. Ожкали, дивувались, колупали, нюхали, слинили, а допитливий завгосп навіть на зуб попробував. Коротше, науковий підхід. А буквально через кілька днів, позаяк в санепідемстанції працюють здебільшого жіночки балакучі, вранці на ринку баба Домка, продавчиня зелені, завзято присягалася (щоб у мене більше петрушка не проросла, коли брешу!), що їй достеменно розповіла знайома із санепідстанції: «Їй-бо, отут-о у посадці сіла літаюча тарілка, а звідтіль повилазили оті довгоносики, очі отакенні...». Коротше кажучи, баба Домка в подробицях описала, які вони, гуманоїди, із здоровезними лемурячими очима. Та що вона – багато хто їх бачив! Он мущина один навіть притягнув на санепідстанцію шмат їхнього корабля (чи відламав, чи сам відвалився). Ага, приніс перевірити на всяких там жуків, бактеріїв чи шо. Нашо? Буде продавати його на аукціоні за чималі гроші! А мо', й продав, здається, купили мериканці. Сильно той мужик забагатів. Накупив собі всього. І одьожі, й машину. Звідкіля знаю? Так він же петрушку у мене купляв! А задачу не взяв. Гарна у мене петрушечка. Він завжди у мене купляє. І ви беріть! О, яка в мене петрушка!

Насправді шматок так і лежить у нас у бібліотеці, на полиці з улюбленими чоловіковими книжками, томами Кастанеди, чийм відданим адептом він є (на відміну від інших, приземлених членів нашої родини). Він завше ширяє над марнотним і буденним. Що йому ота тяганина сумок з базару? Він мандрує в інший вимір, там люди підживлюють одне одного енергією, діляться вічним. Або таємним способом зникають і з'являються чи роздвоюються. Як ото Кастанеда, що жменями споживав галюциногенні гриби. Ну, мухоморів наш тато, звісно, ще не пробував, зате Кастанеду споживає понад усяку міру.

А ми, як я вже казала, – люди прості, практичні та непуцящі. За браком магічних здібностей усе робимо самотужки, власноруч, не сподіваючись на чужопланетних лемурів. Але інколи, як ви вже зрозуміли, часом спозираємо чудеса світобудови, видряпуючись на дах в години зорепаду...

Ось і минулого літа ми з дітьми на початку серпня видерлися на дах і спостерігали зоряний дощ. Саме летіли стрімкі яскраві Персеїди. Кожну з них я зустрічала, як знайому рідну істоту. Адже для мене то був привіт із дитинства! Я знов була маленькою, щасливою і безтурботною спостерігачкою Персеїд, як ото підказала моя люба, тоді ще молода бабуся Олександра. І здавалося, що все це було лише вчора. Коли дивишся у небо – час, ніч (скільки б вона не тривала) непомітно обтікає тебе, ти не відчуваєшся молодою чи старою, ні дитиною, ні дорослою, матір'ю, чи тим більше зареєстрова-

ною в райзагсі дружиною адепта Кастанеди, ні відповідальним квартиронаймачем, ні клієнтом, ні споживачем, ні пацієнтом, ні пасажиром, ні громадянином, ні пароплавом. Навіть не почувашся *homo sapience*, ба більше, *homo publicus*! Ти просто маленька, щаслива, трохи схиблена частинка цього великого і непізнаного світу. Я дивилася на зірки, що падають, і казала дітям: може, хтось, такий самий підвіяний і мрійливий, саме зараз спостерігає цей летючий стрімкий потік, як і сто, і тисячу років тому... І точнісінько так само шепоче своє сокровенне бажання услід миготливому вогнику. Адже про Персеїди писали ієрогліфами іще тридцять шостого року до нашої ери в китайському літописі! Хтось один, мудрий і завбачливий, звідти, з глибини віків, помахав привітно людським нащадкам у певності, що будуть і в майбутньому такі, хто не втикатиметься в землю носом, допитливо прозиратиме зоряне небо. Отой хтось подумав про нас – про мене і моїх дітей – і передав нам листа, написаного тоненьким китайським пензликом, але не крізь відстань, а крізь час, немовби підказуючи: незабаром падатимуть Персеїди, обов'язково загадайте бажання, це ваш шанс.

Отак ми відтоді й пов'язані – всі мрійники й оптимісти – з нашим минулим і майбутнім і з отим нашим древнім відчайдушним майстром пензлика й ієрогліфів на рисовому папері – фантазером і життєлюбом. Пов'язані нашими таємними бажаннями та вірою в благословенну місію невтомних зоряних дощів.

Отаке... Колись, багато років тому, влітку, як я вже нахвалюлася, я видерлася на дах, піймала поглядом потік, що черкав небо, залишаючи тоненькі золоті сліди. А коли невдовзі (хоч і через якийсь, досить-таки тривалий час) здійснилося все, що мною було загадане, я збагнула: треба терміново ділитися цим із друзями! Це ж диво, а дива не можуть належати одній людині, я ж не скупий лицар якийсь! І тоді, напередодні серпневого зоряного дощу я написала оголошення і розмістила його у себе на сторінках у Живому Журналі та Фейсбуці. Мовляв, звертайтеся до мене, друзі, сміливо, що бажаєте, загадуйте – у мене здійснюється! Нумо веселитись! Це ж цікаво: хтось загадає щось простеньке: нову сукню, цуценя чи пилосмок до Нового року, або якийсь там легкий заробіток. Причому я була певна, що там не буде побажань на кшталт «зеленого бабла» або «щоб мої вороги повиздыхали до ноги», бо добре знаю своїх товаришів по перу та клавіатурі. Друзі відгукнулись. І прочитавши оте, що вони написали, я упродовж кількох днів не могла ні спати, ні їсти й пити. Натомість – уже без жартів, хотіла цього чи ні, зобов'язана була лізти на дах із довжелезним списком найзаповітніших бажань моїх прекраснихі начебто таких благополучних друзів. Побажань жартівливих і вагомих, реальних чи фантастичних, кумедних і серйозних. Причому таких серйозних і заклинальних, немовби я, вмостившись на даху, як зв'язковий або посередник між землею і небом, отим всеосяжним таємничим небом, була останньою їхньою надією. І я, звіс-

но лаючи себе за легковажність, таки полізла на дах і читала вголос ці побажання, промовляла їх, як закляття, підсвічуючи роздрукований список друзів та їхніх прохань ліхтариком, та молила за них небо і зірки. Я розмовляла із зірками, як із живими. «Розумієте, – говорила я, – хлопчик не ходить. Чому так? Дитина народилася з абсолютною вірою в добро і бачить, що всі діти бігають, граються, а він – ні. Хіба це справедливо?»

Або ось, слухай, невже тебе ось таке не розчулить:

«Щоби солдат Гіль, який служить нині в ізраїльській армії, був сміливим, але розважливим і обережним, був чесним з друзями і вірним своєму народові. І щоби повернувся додому живий і здоровий. Гіль – мій син. Міра».

Або таке... Ні, слухайте, слухайте, ці листи не мені, а тобі, любий Всесвіте! І якщо десь я ще могла вигадати чи дофантазувати в якійсь книжці, то листи ці – справжні. Ось, послухайте:

«Хочу дитину. Всюди просила. Лікувалася двадцять років. І нічого. А раптом зірки допоможуть? Попросіть для мене, будь ласка, дитинку! А мені вже більше сорока років. Каріне».

«Хочу, щоб лікар Т. сказав мені 4 жовтня: ось вона у тебе не тільки не росте, але і якимось ніби зменшується, навіть зникає! Боря».

«А можна попросити про кошеня? Щоби кошеня підібране вижило? Щоб одужало, і йому знайшлися хороші добрі руки. (У нас троє котів і двоє собак.) Якщо ні, ми його залишимо собі, звичайно, тільки нехай виживе. Тільки нехай виживе. Ми вже чотири ночі спимо по черзі. Будь ласка! Гіджан».

«Здрастуй, дорога Марусю. Хочу знову дозволити собі кохати. І не боятися, що обмануть. Я не просто втомилася. У мене якийсь невроз. Щойно чоловік називає своє ім'я, я вже починаю розглядати його як потенційного обманщика, розумієш? А якщо він, приміром, каже: давай зустрінемося о сьомій і раптом приходить вчасно, я навіть розчаровуюсь. Тобто він обманув мої сподівання, що він неодмінно спізниться чи взагалі не прийде. І я починаю підозрювати його іще більше. Така з цим усім морока... Одне слово, скажеш так: Каті – довіри та кохання! Дякую. Ти як листоноша. Катя».

Авжеж, звісно, найбільше листів – із бажанням зустріти оту єдину людину. Звісно, і про дітей, і про батьків, і про роботу. Але – всі просять любові! Загалом багато всякого... Отож я, сидячи на даху, маю вдихнути глибоко, налаштуватися, набратися рішучості і промовити усе вголос.

«Свободи! Внутрішньої свободи... Втомилася все собі забороняти. Навіть усе розповісти не можу. Забороняю собі: любити, подорожувати, щось купити. І піти геть від цієї страшною людини забороняю. Шукаю

причину – чому? Діти? У мене їх немає. Гроші? Та я ж сама заробляю. А батько каже: „Що люди скажуть?“ Тут у нас, в глибинці під Рязанню, такі язики злі, хоч Єсенін тут і народився у нас. Пліток боюсь. От і забороняю собі все. Щоб ім'я моє не шарпали. Наташа».

«Хочу, щоб мама навчилася жити без тата і припинила щодня їздити на кладовище. Оля».

Ти, таємниче безкінечне небо, і ти, летюча зірko, чи розумієте ви, що люди повсякчас прагнуть дива? Саме таких див, які тобі, стрімка Персеїдо, до снаги, адже летиш через усе небо, через дні, роки, століття, через ночі та через наші доли. Відважна Персеїдо, тобі, як казала моя бабуся, все до снаги, чуєш?

Розділ другий

На даху

Одне слово, я прихопила з собою наш новий, нещодавно придбаний цейсівський бінокль, як завжди сподіваючись, що небеса й цього разу мене почують. Власне, полізла я туди передовсім через те, що пообіцяла полегшити важкий тягар негараздів моїх дорогих друзів. Отож всілася нагорі, закутавшись у стару ковдру, перечитуючи ще і ще раз список побажань.

До речі, бінокль у житті – дуже важлива, практично необхідна річ. Коли ми з чоловіком ще тільки збиралися побратись, він, тоді ще студент, зробив мені дивовижний подарунок – не вульгарний перстень або якусь там кофтинку, не букет квітів чи кулінарну книгу, не набір баняків чи скатертину із серветками. Вибрав те, що треба (справді найкращий подарунок на землі), – невелику підзорну трубу. І ми з цією трубою – Кузьмич і я – ходили до центрального парку підглядати за тим, що відбувається на танцмайданчику. Там товклась молодь з найближчих навчальних закладів, бо вподобала це місце для своїх зустрічей. Підзорна труба була справжнім дивом для мене, короткозорої, – як гарно бачити обличчя, усмішки, гримаси, грайливе кокетування, різні кумедні танцювальні колінця!

Щоправда, нас якось упіймали за нашим неблаговидним заняттям, і ми ледь устигли дременути звідти. А згодом, шкода, і взагалі довелося продати нашу трубу, аби купити щось нікчемне на кшталт сукні для якоїсь урочистості. Але потяг до такої захопливої для душі справи – дивитися в добротну оптику, і не лише на людей, але й на птахів, звірів, хмари, зірки, врешті-решт – у нас лишився. Та й не тільки у нас. Виявилось, що це – вельми розповсюджене хобі.

Та ось хоч би й нещодавно. Ходили ми в гості до друзів. Вони – такі собі вільні творчі люди. Художники. Вона – просто неймовірна красуня, закохана у свого чоловіка. Загалом – усе взаємно, прекрасна пара, Олена і Славко. Він каже: зараз повечеряємо, а тоді я вам щось покажу, хочете? Ми, звісно, кивнули. Повечеряли нетерпляче, тоді Славко витягає бінокль! Хороший, цейсівський, і каже: дивіться о-он туди, на балкон отого особняка, на третьому поверсі, бачите? Тільки так, щоб вас не примітили.

Ми по черзі дивилися з-за штори. А там на балконі стоїть у піжамі (синій з білим комірцем) дядько Вавка К.Т. (ми його впізнали), себто генеральний директор однієї серйозної контори. Тобто шанована в місті (та що там у місті!), шанована в країні людина! Ну, не так щоб, щоб усіма шанована, бо, як і за що сьогодні шанують, хіба не ясно? Коли були вибори в цій установі, там за статутом умова була така: генеральний директор обирається довічно. І коли Вавку обрали, він бенкет влаштував. І хтось із його підлеглих промовив тост і

від хвилювання (чи вже під мухою) сказав, мовляв, він дуже пишається, що Вавку обрали генеральним директором... *по-смертно!* Уявляєте? Одне слово, дивимося і бачимо, що ця поважна особа стоїть на заскленому балконі і... підглядає! У бінокль! Облизується, вовтузиться і зирить. І не за людьми на площі, не за хмарами чи собаками, а витріщається в чужі вікна багатоквартирного будинку навпроти! Отакої!

Але тут – ох, я й дурепа! – висунулася з біноклем у вікно, і ми з Вавкою К.Т. зустрілися поглядами. Себто окулярами, і той Вавка блискавично зник – наче підкошений. Рраз – і нема.

Але ж ми бувалі й терплячі. Вже не криючись, вийшли на балкон і стали в бінокль видивлятися, коли ж він підведеться, щоб усередину зайти. Все ж таки осінь, а він у піжамі, холодно. А балкон здоровезний. Так і не дочекалися. Мабуть, пан Вавка, щоб не ускочити в якусь халепу – а раптом у них відеокамера – тихо щез. Спочатку лежав тихесенько, а потім змерз і, метляючи дупою, заповз до кімнати. Генеральний директор поважної контори NNN, обраний посме... ні, довічно!

* * *

Улітку довгий день непомітно перетікає в ніч – коротку й безпечну. Літніми ночами драматурги чи там романісти пишуть не драми або трагедії, а мелодрами й комедії.

Отож літній теплий вечір... Хтось дивиться телевизор – ген у вікні мерехтять синьо-сірі відблиски. Хтось іще порається, тінь перебігає від вікна кудись у глиб кухні. Схоже, це Люда, вона така дбайлива господиня, напевне, місить тісто, щоби зранку спекти дітям пиріжки. Люда так азартно, з натхненням господарює, що всі навколо її наслідують: бігають до неї по рецепти, поглядають на свої вікна – чи такі ж чисті та сяючі, як у неї? Купують такі ж серветки на кухню та фіранки в спальню.

А ген на тому боці річки, на подвір'ї лікарні, – Іванко Кривий з тачкою. Він, метикований, скрізь дивиться, аби поцупити, що лежить без нагляду. Нещодавно припер здоровезну центрифугу з лікарняної пральні. Її аж семеро виносили надвір, щоби завантажити вранці на машину та відвезти на обласний склад і обміняти на нову. Сім чоловіків упрівали! А Іванко Кривий – сам. Завантажив на свою тачку і потягнув, коли всі пішли. Його таки застукали. Питають: дідько з нею, з центрифугою, але як же ти подужав? А Іванко Кривий їм: – Так то ж собі! Своя семиряжка – не тяжка...

І показав: отак уперся, легесенько нахилив оте одоробло, і воно якраз і вляглося в його тачку.

Центрифугу, певна річ, відібрали. Але Іванка Кривого заповідали. За ноу-хау.

Ото він і зараз сновигає, винюхує, де що погано лежить. – Іва-аане! Агов, Іва-аане?! Не ру-ууш чужо-оого! Не кради-ии! – підвиваю я у згорнуту руркою пачку аркушів. А ріка

легко й запопадливо переносить мій голос на той берег.

Іванко аж підскочив з несподіванки, озирнувся, глянув навсібіч – нікого ніде, дрібно перехрестився та й накивав п'ятами...

А оно сусідчину Марійку проводить кавалер, Максим. І що ближче до дому, то повільніше. Ніяк не розійдуться. Ой, цілюються! Треба покахикати: – кхе! кхе! – Аби вони знали, що не самі на планеті.

Марійка верещить, сміється, дзвінко цілує Максима в щоку і біжить додому, де для неї в передпокої завбачливо увімкнено світло. Максим іще постояв-подивився на Марійчині вікна, потім тихо почвалав додому. Одразу видно, що музикант – хода неспортивна, проте ритмічна. А що як погука-ти йому з даху? Я виспіваю йому чудернацьки протяжною квартою:

– Макси-ииме, не гооо-орбся...

І сховалася. І він як людина з чудовим слухом, тонка і чуйна, дослухається: хто воно?

– Хто це? – кидає він сторожко.

Довкола – анітелень.

Але тепер він точно пам'ятатиме, що парубкові горбитися не слід.

О, а це хто човгає? То Баба Галя. Де це вона вешталася? І чи знає про ці підозрілі нічні прогулянки її донька Ліда? Може, у баби Галі є залицяльник? А що? Як каже одна по-

важна пані: «На кожен товар є свій покупець».

Як чудово сидіти отак – невидимо й нечутно! Ніч чепуриться, як розпещена примадонна: приміряє то одне намисто, то інше. І чепуриться, здуваючи хмаринки з пуховки, як у кіні. Оно небом простують легкі тіні хмар. А пані Ніч хвилюється перед виходом. Стільки літ, стільки століть, стільки тисячоліть – вічність, а ти, Ноче, маєш бути завжди неповторною, непередбачуваною, мінливою... Як уперше. Як у день Творіння.

Звуки долинають звідусіль, ледь пом'якшені нагрітим вечірнім повітрям, приглушені деревами. Але виразно чутні завдяки легкому туманцю над річкою.

Летється тепле світло з вікон – з кухонь та веранд. Пізня вечір. Дзенькає посуд. Відтак осяялись маленькі вікна – у ванних кімнатах. Верещить або скиглить дітлашня: треба відмити під душем брудні колінця, замазурені пички, скуйовджені чубки. І от їх – втомлених, загорнутих у м'які рушники – несуть спати.

У кожній домівці – свій всесвіт... У кожному домі – своє небо, своє божество і своя дата дня творіння... Он вони, свідки – і різні, такі різні за кольором і розміром сандалики біля порога...

А хто це там ніяк не вгамується? А-а, то ж баба Надя. Онде вона бродить подвір'ям, у моднячих, як на сусідчину думку, штанях-трениках з білими смужками, у пластикових капцях

– цонк-цонк, цонк-цонк, – дзвінко клацають підоскви по візерунковій садовій плитці. Баба Надя зазирає в усі кутки і буркоче:

«А я їй кажу: де ж ти убрала, ти ж не убрала! А вона – убрала. А оно шо? А оце шо? Нічо не убрала, а каже міні, шо убрала».

У вікні літньої кухні маячить невдоволене личко Оксани, себто дружини улюбленого онука баби Наді. Оксана відводить очі і хитає головою: скільки це може тривати?

Вічно заклопотана усім ця баба Надя... Я знаю її бознавідколи. І в курсі її сповненого турбот життя. Так уже сталося, що після отримання спадку від родичів з Америки баба Надя розмахнулася на всю губу – купила онуку Женькові будинок у нашому районі. І сама в цьому домі оселилась. Тепер керує, командує і, схоже, збирається жити довго та пильнувати скрізь порядку.

Оксана, дружина Женькова, часом бігає до мене скаржитись. Приміром, вона щоранку стукає до баби Наді в кімнату і лагідно так:

– Бабусю, вам з базару принести, може, чогось дієтичного? (Бабі Наді вже вісімдесят з гаком.) Мо-же, сирку домашнього, чи там сметани, або меду, ягід?

– А шо... – буркотливо відгукується баба Надя, – домашню ковбасу на базарі вже не продають?

– Так лікар же вам не дозволяє, у вас же судини...

– Ага! – невдоволено бурчить баба Надя з-за дверей. –

Значить, не продаю-уууть.

І Оксана чимчикує на базар – купувати домашню ковбасу, запашну, з салом, з часником і прянощами, таку шкідливу для судин баби Наді...

А коли у баби Наді підходящий настрій, вона чепуриться (у нас заведено на ринок чепуритися, – провінція, куди ще нове пальто з песцем одягнеш?), а тоді статечно прогулюється базаром, придивляється, прицінюється, куштує, кривиться і довго торгується.

– Жіночко, що ж ви все мацаєте, а не берете? У таких пальті, а торгується за копійку...

Усе. Головне баба Надя почула. Пальто зауважили. Воно ж із Америки. Вдоволена, вона прямує далі. Отож на ринку баби Наді остерігаються.

Якось перед Новим роком вона, як сама розказувала, *натрапила* на оселедці. У нашому місті оселедець особливо поцінований – знаєте, такий жирний, малосолоний, червоним сяючим оком мало не підморгує – такий свіжий. В магазині «У Ньюми», де Клава торгує. Ну, це довга історія: Ньюма поїхав, Клава залишилась, магазинчик людям давно знаний, вівіска залишилась колишня. А магазин «У Клави» також є, але там торгує Света, невістка Клави. Так і кажуть:

– Купила у Клави.

– У Клави, де Света, чи у Клави – «у Ньюми»?

– У Клави – «у Ньюми».

– А у Клави, де Света, що – нема?

– Ну, може, й є. Клава ж привозить усе гамузом. Але я брала у Клави «у Ньюми».

На слух незнайомця – маячня цілковита, а місцеві все чудово розуміють. Вони знають, де брати найсмачніше, найсвіжіше, саме те, що в сусідки в загашнику – м'ясо, риба, соління, маслини, оливки, здоба, цукерки...

Якось узимку баба Надя купила у Клави (що «у Ньюми») одну рибину – «попробувать». Віднесла додому, сподобалось, повернулася на ринок. А в магазинчику, у відділі тому, де оселедці, вже зібралися люди – базарний день, неділя, переддень новорічних свят. У Клави (що «у Ньюми») там усе особливе. Я ж кажу – у нас люди на цьому знаються. І гайда всі запитувати: звідки оселедчик, хто солив, коли завезли? Тут до хору розпитувачів долучається баба Надя із сольною партією: «Я брала! Гадость! Не беріть! Нафтою воняє. Бельзиною. І хімією. У рот узять ніззя».

Розчаровані споживачі під зніченим поглядом продавчині Клави Ігрушкіної розійшлися. А баба Надя потупцялася і, дочекавшись, коли піде останній, перегнула через вітрину-холодильник і прошепотіла:

– Клаво, ану бистро накидай міні усюда ув торбочку всю усельодовку, шо в тебе осталася. Давай хутенько!

Ось така в нас сусідка. Відтоді ми називаємо оселедець «усельодовкою».

Оксана скаржиться, мовляв, баба Надя пхається щоранку до їхньої з Женіком кімнати без стуку і все товче: ось коли

помру – тоді й будете хазяйнувати. Коли помру, тоді будете садити квіти, де вам хочеться... Або переробляти кімнати. «Ось коли – тоді, коли... тоді...»

– І я не витримала! – сплюнула Оксана. – І запитала...

– Що? – скинулась я.

– Я спитала: «Коли?»»

Я визираю Персеїд і в бінокль бачу, як баба Надя тягає по подвір'ю щось, складає на купку. І бачу, що цупить якась важезне залізччя просто, з кутка в куток. Туди потягне, поgrimить, звідти тягне знов, кладе залізяку на попереднє місце. Просто щоб знали, хто тут головний. От же ж невгамовна!..

* * *

Як іноді випадкова начебто річ може змінити настрій, поведінку і навіть стиль життя людини! Сусіди неподалік, на розі нашого кварталу, оселилися нещодавно, але якісь дивні. Дуже непривітні. Їм скажеш «доброго ранку», а вони анітелень. А на обличчі: «Ти хто ваще? З якого району?!»

А нас із Кузьмичем батьки добре виховали, вчили: вітайся, місцем поступайся старшим у транспорті або в черзі, користуйтеся носовичком, тримайте в чистоті одяг, свої думки і наміри. Тож ми продовжуємо жваво вітатися, чим викликаємо ще більше роздратування наших нових сусідів.

Загалом – ми люди провінційні й не метушливі. Живемо у своєму часовому вимірі. І як же важко мені, коли я потрапляю до Москви! Більшої протилежності моєму спокійному кварталу Сосновому Гаю годі вигадати.

Приміром, дома я виїжджаю на якусь зустріч за п'ятнадцять хвилин і ніколи не спізнююсь. У Москві мене попереджають: якщо зустріч об одинадцятій, – машина заїде за мною о дев'ятій. І нема гарантії, що ми не спізнаємося. Зазвичай я буваю в Москві або пізно восени, або взимку. Напевно, через це вона мені здається втомленою, передчасно постарілою, як ото дама, в старому, пропахлому вихлопними газами важкому вологому пальті, – сувора, нерадісна, занепокоєна чимось незрозумілим, – може, нічними погонями, тупотінням, хрипким відчайдушним криком і пострілами.

Я чесно намагалася полюбити Москву: знайомилася з милими, тепер уже дорогими моєму серцю москвичами, ходила до маленьких сімейних ресторанчиків і там теревенила з офіціантами про те-се, тинялася вулицями старого кварталу і якось, потрапивши під сильний дощ, опинилася в натовпі. Тобто мені довелося продиратися крізь потік людей, котрі поспішали з виходу метро. Вибратися звідти не було жодної змоги, бо я ще була й із парасолькою. Як скласти її? Вона ж оберігала мою зачіску, зроблену для зустрічі з читачами! Як мене лише не називали і куди тільки не посилали. А я продовжувала чинити так, як звикла, – перепрошувати.

– Пробачте, – відповідала я на злу репліку.

– Прошу вибачення...

Раптом хтось торкнувся мого плеча:

– Ви це спеціально? – запитав якийсь хлопчина – студент абощо.

– Себто?

– Крутитесь тут у натовпі і просите вибачення. Он вам уже парасольку зламали, за комір вода ллється, а ви все перепрошуєте. Серйозно? Чи це флеш-моб? Ага, прихована камера, так? Ха-ха-ха! Як це я раніше не здогадався, тут десь прихована камера! А для якого каналу знімаєте?

– Та ніі! – у відчаї заволала я. – Мені в метро треба, але я не можу вибратися звідси!

Хлопчина, все ще недовіжливо, потягнув мене за руку. У товкотнечі з мого пальта посипалися гудзики, зачіску було зіпсовано, зате я потрапила досередини.

– Ось так і моя мама, – сказав хлопчик прощаючись, – як приїде, то з усіма готова заговорити. Чомусь вона вважає, що всі будуть такі ж привітні, як вона, і захочуть зупинитись і тут же побалакати, приміром, як садити кущі агрусу, щоб ягода була велика і прозора...

Отож – про наших сусідів.

Не знаю, звідки вони до нас приїхали, може, з отих місць, де всі кудись поспішають і біжать. Але вони ніколи не садять у себе на подвір'ї квітів, все у них заросло бур'янами. У них немає собаки, а бродячих котів вони шпиняють так, що ті обходять їхній дім десятою дорогою. Його звати Сірожа. А

її імені ніхто не знає. Ми всі міркуємо: а як же її звуть? У Сірожі запитуємо: а як звати вашу дружину? А він буркне щось:

– Т-та! Мать її...

Малого запитуємо їхнього, шестирічного:

– Як тата звати?

– Ни наю...

– А маму?

А він:

– Мама...

– А бабусю?

Хлопчик розпливається беззубо:

– Таїсія... Данилівна. А дідуся – Іван Прокопович.

Він, до речі, у бабусі й дідуся живе, трохи далі, на паралельній до нашої вулиці. Хороші в нього бабуся і дідусь. Вони – батьки отого Сірожі. І дуже потерпають, що у них такий синок і така невістка. Хлопчик – їхній промінчик надії.

Прокидаються ці двоє – Сірожа та його половина – десь о п'ятій ранку. А позаяк уся наша невелика вулиця Сосновий Гай стоїть над водою, то звуки чути добре, надто з відчинених вікон. Ми вже всі навчені не галасувати, знаємо, де в кого діти сплять. А наші сусіди не церемоняться.

– Бубубу... – це його хрипкий голос.

– Вявявяяаа! – її істеричний.

– Бубубубу... мать... бубубу, – знову він досить благодушно.

– Вяввяввяаааа!!! – злостиво вона.

Раптом дзенькіт скла, гуркіт, крики, стукіт якихось предметів... Тиша.

– О! – його голос. – Догавкалась?

І спершу тихий, а потім дедалі гучніший сміх з усіх відчинених вікон нашої невеликої вулиці Сосновий Гай. До слова, тут немає жодної сосни. Слід би посадити.

Хлопчику їхньому ми нещодавно подарували бумеранг. Оте мисливське знаряддя аборигенів маорі навіщось надіслали моїм дітям із Австралії – гарний, яскравий, розмальований фігурками людей, тварин, птахів. Справжній і, як належить, вигнутий бумеранг. Але нам він навіщо? – ми проти полювання. Віддали хлопчику. Причому цей бумеранг справжній, не сувенірний. А Сірожа – пияк і нероба – відібрав його у сина. Погратися. А що іще чоловікові робити – часу вільного досхочу. Випив уранці і, як каже Жванецький, весь день вільний. А тут хоч якийсь заняття – бумеранг жбурляти.

Два тижні Сірожа упевнювався в тому, що бумеранг, як заведений, – справді повертається і при цьому гамселиць його щосили куди трапиться. Повертається і повертається, куди не кинь, як не кинь: і по низу кидав, і по верху кидав. І ви подумайте: навіть утікав від отого бумеранга (ну чисто тобі спецназ у джунглях!), однаково той наздоганяв і поціляв точно в тім'я! Сірожа вже і петляв, і за дерева ховався, але щойно висовувався глянути, а бумеранг його наче підстері-

гав – ось і я! – і методично вставляв у табло.

– Оце штуkenція! – нахваляється на вулиці весь у синцях і саднах Сірожа. Навіть пити припинив, продовжує тренуватись. Дружки заходять: що воно таке? Вельми азартна гра. Ми з вікна часом бачимо, як вони граються – Сірожа та бумеранг: важке сипле дихання, стрімке тупотіння, легкий свист, м'який удар і досадливе:

– О-йoooo!!!

Ми, щиро кажучи, вболіваємо за бумеранг...

А ге-е-ен там, трохи далі – світяться вогники заводу. Дуже активно працює завод, адже попит великий. Бо завод лікero-горілчаный. І будиночок поблизу стоїть непримітний – Михайла Мухи.

Коли Михайло Муха мав відлетіти літаком у якесь прекрасне далеке, він виставив на продаж свій будинок. Ну така непоказна хатка – подвір'я нема, садочка нема, лавиці і тієї нема. А ціна – ого!

– Мухо, ти здурів? Отака ціна за цей сарай? – питає хтось.

– То не купуй... – ліниво огризався Муха.

– Так я й не купую, – ображався котрийсь і йшов геть.

А якийсь Бардіяш, сусіда, прийшов. Гадав: я хитрий та про-
нирливий.

Михайло Муха йому й каже:

– Чого мнешся, Бардіяше, не пошкодуєш. Буду відлітати,
– пошепки додав Муха, – щось покажу. Ти купи-купи, Бар-

діяше, не будь дурнем!

І Бардіяш купив не думаючи. Бо таки був дурнем.

Ну я ж отого Бардіяша знаю. Він був моїм однокласником. І, оцінюючи навіть не його знання, а його дивні витівки, наш математик Володимир Іванович казав:

– Між тобою, Бардіяше Василю, і здоровим глуздом – сто тисяч кілометрів шляху по бездоріжжю. Ви ніколи не зустрінетесь.

А тут саме мати Бардіяша, яка подалася на заробітки в Італію, хотіла вкласти зароблене у нерухомість. Але обов'язково порадитися з нею. Само собою, Бардіяш і порадився. З Михайлом Мухою.

І останнього дня, коли таксі вже очікувало Михайла, той повів Бардіяша... до свого підвалу.

У темному сирому підземеллі зі стіни стирчала якась тоненька трубочка. А під трубочкою на старій табуретці – трилітрова скляна банка. У банку пові-і-і-ільно так капало.

– Три краплі... – таємниче прошепотів Муха. – Три краплі за хвилину. Боронь Боже, і не більше! Чуєш, Бардіяше? А то буде непереливки! Ти бачиш – трубочка заклеєна, тут малесенька дірочка. Натікає трилітрова банка за день. Цього тобі – досить. Якщо починає крапати більше... – Муха навіть злякано заплющив очі і притис долоні до щік. – Отож заклей трубочку і рахуй. Тільки три! За хвилину!

Бардіяш понюхав. Із банки виразно пахло чимось спокусливо-знайомим. Спиртом.

чує чималий штраф...

* * *

Знаєте, який прекрасний хлопчина мешкає в сусідньому будинку? Він-бо напевне спить уже. Вродливий, розумний, вихований, спокійний Сашко.

Отой Саша днями освідчився Даші.

Даша відмовила, пояснила, що ще не готова.

Хлопчина дуже страждав. Три дні нікуди не виходив, сидів удома, шепотів:

– Ох... Ця Даша... Ніколи й нікого не полюблю більше!

Даша, звісно, також переживала, навіть сльозу пустила, бо відмовляти такому хлопцеві – тяжко... А Саша – дуже хороший.

Щоби втішити невдатливу наречену, Сашині батьки подарували Даші до її колекції Барбі нового покоління. А Дашині батьки подарували Саші книжку. Вони-бо знали, що хлопчина у свої п'ять років дуже любить читати...

Розділ третій

Поштові історії

Час – категорія відносна. Особливо коли сидиш сама, а навколо тебе хлюпочеться ніч. Хто знає нічні почування – зрозуміє. Хоч вчора, чи сто років тому – однаково. Охайно складаєш пам'ять, як газети 1914 року з портретами вродливих сестер-жалібниць та шляхетних офіцерів царської армії зі старої скрині з округлою кришкою та металевими кутами. Як вирізки з журналу «Огоньок» часів перебудови з публікаціями ще вчора опального, але улюбленого Довлатова.

Дев'яності. Непевні часи. Шахраї, авантюристи, усілякі доморощені цілителі та екстрасенси. Часи віялових відключень світла і нічних жахів, несподіваних і шокуючих новин.

Це тільки згадати: вчителі отримували зарплатню... горілкою! А старшокласники ці ящики з горілкою розвантажували на шкільному подвір'ї. Та бідолашні педагоги, принижено мотаючись містом у пошуках збуту отієї «зарплатні», все одно працювали на совість – їхні вихованці вступали до найкращих вишів країни. А люди вірили в краще, бо хотіли чудес.

І чудеса не забарилися. Після перебудови раптом потягнувся тоненький потічок листів з-за кордону. І ніде правди діти – бувало, що й невеликий спадок хтось отримував. І що

далі, то більше відкривалися горизонти. І з часом хлинули до нас потоки кореспонденції – елегантні конверти з логотипами різноманітних адвокатських контор. Листи на гербовому папері з печатками, а головне – з цифрами, цифрами... Місто наше в буремні часи ще позаминуло століття повсякчас хтось захоплював. То одні через місто біжать, то другі скачуть, то треті йдуть. І влада змінюється й змінюється. Як не одна влада прийде, то друга приваландається. Мабуть, під п'яну руку якогось розпорядника наше місто на три райони поділили. Людям це неабияк набридло – не життя, а хованки: ховайся сам, урожай ховай чи нажите-накопичене. Одне слово, почали виїжджати, хто куди емігрувати.

А в дев'яності заходилися розшукувати по світах своїх рідних. Хто сам, а хто й через компанії та адвокатські фірми. І потяглися до моєї мами прохачі – перекладіть з англійської чи на англійську. (Тоді у нас ще не було бюро перекладів, допомагали по-сусідськи, безкоштовно. Мама – за «велике спасибі, мадам Гончарова, щоб ви були здорові», а я – за «Дай Боже тобі, Марусенько, жениха щедрого і вродливого».)

Містом поповзли чутки, що родичі емігрантів отримують з-за кордону посилки з подарунками, гроші і навіть спадщину!

Отак уже знайома нам баба Надя опинилася першою в цьому списку, але далеко не останньою.

Скільки вона попоходила до моєї мами – перекладати ли-

сти аж із Канади! Чи писати зворотні. Опасиста, із ціпком (уже тоді – дуже похилого віку) і завжди в супроводі маленького, такого ж старезного песика із сивою мордочкою. Вони ледве підіймалися до нас на другий поверх, перевалюючись, як качечки. «Тут сиди...» – кидала собаці баба Надя і, хрипко дихаючи, довго роззувалася, знімала чуні, залишаючись у великих грубих плетених шкарпетках. Проходила до кімнати, зручно всідалася. Переводила подих, мама приносила їй воду. Трохи відхекавшись, баба Надя лізла до своїх численних, вдягнених одна на одну кофтин, діставала елегантний біло-блакитний конверт. Мама розгортала лист, написаний на хрусткому напівпрозорому папері, і починала перекладати:

– «Дорогі тітко Надю, дядько Іване, небожі Колю, Ромо, Женю, Мар'яно і Христіно...»

– А чо моїй старенькій мамі (дай їй Бох здоровічка) не пишуть «здрастуйте, шановная двоюрідна прабабусю Оляно»? – втручалась баба Надя.

Моя мама знизувала плечима.

– О! – обурювалася баба Надя. – Усім «здрастуйте пожалуста», а мамі – не.

– «Ми отримали від вас хустки з квітами, з орнаментом – червону і чорну, з китицями по краю, і навіть заплакали, які вони гарні...» – продовжує перекладати мама.

– Дааа, – провадить баба Надя, – і я плакала, коли їх діставала. Такі гроші вбехала!.. А вони міне шапки якісь присла-

ли, самі, напевно, й в'язали. А ще – хрестики пластмасові зелені. От куда я хрестика того вчеплю зеленого? Батюшка наш спугається того зеленого хрестика...

– «Ви такі люб'язні... – продовжує моя мама (її витримка просто вражає). – Запитуйте, що нам надіслати? Ми би просили надіслати нам три низки коралів на згадку про нашу українську юність, якщо це буде вам не надто дорого».

– Буде! – грюкнула баба Надя. – Ще й як буде дорого! – Ти ба! А чо вони ніколи не спитаюцця, шо вам прислати, тьотю Надю? Щось, може, мериканське з їхнім орнаментом і з китицями? Ану пиши давай, – баба Надя рішуче тицяє спрацьованою важкою долонею в листа. – Напиши, щоб прислали Женіку джекси.

– Що-що?

– Ну штани такі. Джекси чи як воно.

– Джинси? – уточнює мама.

– Мо', й джинси... – відгукується згідливо і стомлено баба Надя.

Мама розкладає аркуші для листа, дивиться на бабу Надю запитально. Обличчя бабине стає урочистим, напруженим і ледь розгубленим, немовби вона готує промову на трибуні:

– «Драстуйте, дорогі родичі Ненсі, Дороті і твій, Дороті, син, – мій внучатий небіж Брендон, який робить у банку...» – вираз обличчя баби Наді стає звичним, і вона додає сварливо: – Шо, уже не може своїй мамі й коралів купити? По всьому світу мотається, а коралів матері не може привезти?

– І додає замислено: – А мо', й нема коралів ніде... Тіки у нас і ростуть...

Мама намагається не заглиблюватись у технологію добування та вирощування коралів, а пише далі під диктовку:

– «А в огороді у нас є всьо. І цибуля, і часник, і морковка, і картошка, і кукурудза. І ще цибуля є...»

– Про цибулю згадували вже, – додає мама необережно.

– Де?! – витягує шию баба Надя, суворо вирячившись на аркуш із незнайомими їй англійськими словами. – Нічо не писали! Нічо не згадували про цибулю!

Мама зітхає і виводить на аркуші «...and onions again».

– Я ж отако грядки по порядку говорю! – нетямиться гостя. – Ану давай перевіряй: отут-о у мене морковка... Написала?

Мама слухняно киває.

– Отут у мене картошка, отут-о – кукурудза, а он тамо, – баба Надя киває в уявну далину, – за грушкою – цибуля і часник. Написала?

– Написала, – зітхає мама.

– О! Я ж усе помню, де у мене й шо. Ти хоть би зайшла коли або своїх дівчат прислала. Я тобі дала б яблучок, і таких, і таких. Ще й морковки дам. Ти ж усьо на базарі купляєш? О-оот. Цибулі дам, всьо равно ж пропадає цибуля, стіки посадила, і там, і там, де місце свободне було. І петрушки дам. У мене ж така кучерявенька, запашнаааа, ух, у борщ і добра! А борщ я варю знаєш як? Беру кугута...

не так вона казала. Тоді погоджується: от, як доладно мама написала про джинси! З її благословення мама підписує конверта, баба Надя слинить його і заклеює. Потім ховає в якійсь потаємній кишені, підводиться зі стільця, переходить до передпокою, із зусиллям взуває свої чуні на набряклі ноги, важко ступаючи, вибирається з квартири, постукуючи ціпком. «Зі скрипом» встає її старий сивий песик, і вони поволі спускаються удвох та йдуть геть – до наступного листа.

– Мам, а баба Надя тобі платить?

– Не-а, – ніяковіє мама і виправдовується: – Ну вона ж лише раз на місяць, а то й на два приходить.

– Але ж сидить по кілька годин!

Мама зітхає і розповідає, як колись бабуся Олександра, тобто мамина свекруха, прийшла з базару і принесла відро дрібних, з чорними цяточками абрикосів. Мама навіть обурилась: кругом гілля ломиться від соковитих солодких абрикосів, а бабуся принесла щось таке, що тільки викинути.

– Мамо! – вигукнула до неї. – Навіщо ви купили цю гидоту? Вони ж дрібні, червиві. Нехай хоч і дешеві.

Бабуся втомлено присіла за стіл під горіхом на подвір'ї.

– Дитинко... – так пояснює мамі. – Вона така старенька, ота бабуся з її абрикосами, що їй ті п'ять карбованців просто *так* треба було дати. Без абрикосів.

І я розумію, що мама згідно із настановами моєї бабусі витрачає дорогоцінний свій час на бабу Надю просто *так*. Бо та старенька, спрацьована, втомлена і хвора.

– Ну що? – запитала мама наступного разу. – Купили коралі своїм небогам?

– Та купила... – баба Надя похнюпилась, водить палицею по підлозі.

– Дорогі? – поцікавилась мама.

– Та не.

– А скільки?

– Та рубіль. Одна нитка – рубіль. У магазині намисто було. Подивилась – красне, значить, коралі. Та й купила...

Отож баба Надя таки метикована виявилася, домоглася свого. І «джекси» Женіку надіслали «мериканські», і Женік потім до Америки поїхав. І на роботу його там влаштували. І грошей він звідти привіз, і машину купив. І свою частину спадку баба Надя отримала з Америки – будинок купила.

Отож зараз баба Надя ходить подвір'ям і ніяк чомусь не вгамується – бурчить і бурчить. А я сиджу на даху і тішуся, яка вона все ж таки дивовижна! Живе і жити не набридло, ще й чепуриться на базар. У свої дев'яносто. Оце б вона ще й правнуків на колінах поколикала! Хочеться гукнути:

«Агов, бабо Надю! А чи нема у вас ще коралів?»

Та боюся налякати. Нарешті гримнули вхідні двері, світло у будинку згасло...

Якось пізнього вечора до нас у вікно постукали – обережно і чемно, проігнорувавши дверний дзвінок. Так раніше стукали сусідам у селі. Це зараз електричні дзвінки з музикою із П'яццоли навіть на хвіртках, а в ті часи... ну, як я казала.

Отже, хтось тихенько постукав у вікно. Я виглянула. Дідусь, ветхий, гладенько поголений, у сорочці, застебнутій на всі гудзики просто під горло, видно, що готувався. Чепурний маленький сивий дідусь із бородою, присоромлено й зніяковіло простягнув мені елегантний конверт – брудний, зіжмаканий, поцяткований печатками і штампами. Конверт явно побував у багатьох руках, мандруючи різними країнами. На ньому виднівся якийсь логотип, майже заклеєний марками, та ім'я адресата: містер Щербанюк Микола, що мешкає в селі Синжер Чернівецької області. А позаяк село Синжер 1949 року перейменували на Жилівку, то лист, не знайшовши адресата, вирушив назад до Канади, а звідти наполегливо, наклеївши нову марку, його відіслали знов у Синжер. Доки когось із поштарів не спало на думку заглянути в старі довідники і докопатися, що Синжер – це Жилівка. І що адресат Щербанюк мешкає в тому ж таки будинку і на тій самій вулиці, як указано на конверті. Маленький дідусь (як невдовзі з'ясувалось, той-таки містер Щербанюк) пошепки, озира-

ючись боязко, попрохав: «Перекладіть листа з Канади, але нікому не кажіть, бо ще заберуть... Як космополіта, по статті. Десять років без права листування...»

– Я, щиро кажучи, навмисно приїхав до вас *під покровом ночі*, – прошепотів дідусь, себто містер Щербанюк. – А то дивлюся – лист по-іноземному написаний. Хто зна, раптом шпигунство пришиють абощо. Страшно злякався.

Дідусь обережно присів на краєчок стільця і аж хитнувся, ледь не звалившись набік, коли я нахилилася над ним із маленькою тачею з чаєм з пиріжками.

– Ой, ні-ні-ні! – злякано відмахнувся дідусь. – Ви мені перекладіть оту-то-о, і я побіжу.

Я розгорнула листа і почала читати вголос:

«Шановний містере Щербанюк!

Я, Джон Леман, адвокат страхової контори „Леман і сини“, змушений із сумом сповістити, що ваш родич Дмитрій М. Щербанюк упокоївся з миром у віці 97 років і похований у місті Ванкувері на кладовищі „Mountain View“.

У 1938 році містер Дмитрій М. Щербанюк оформив у нас в конторі „Леман і сини“ страховий поліс на суму один долар Канади. За час дії страхового полісу містер Дмитрій М. Щербанюк полісом не скористався і упокоївся з миром, а сума страхування – 238 доларів мала бути виплачена вказаній у полісі сестрі містера Щербанюка, Дарині М. Щербанюк, або її спадкоємцеві Миколі Щербанюку, якщо такий є».

На цьому місці лякливого містера Щербанюка здолала гикавка і вже не попустила до кінця візиту.

«Джон Леман, – продовжила я читати, – адвокат „Leman and sons“, розшукує місис Дарину М. Щербанюк або її спадкоємців для надсилання їм суми в 238 доларів Канади за страховим полісом містера Дмитрія М. Щербанюка».

– Гик! Аааа... – чи то охнув, чи то зітхнув дідусь Щербанюк і раптом різко схопився й підбіг до вікна. Склав долоньку козирком до чола і пильно подивився в завіконну темінь – чи не стежать за ним невсипущі «лицарі щита і меча»?

– Он воно як. Гик! Он же ж воно як! Долари. Гик! Канада! Пов'яжуть! Авжеж, пов'яжуть мене! Гик! Гик! – у відчаї бурмотів він, нервово здригаючись.

Відтак присів на краєчок стільця, сліпо водячи руками по колінах, повторюючи:

– Он воно як. Гик! Он воно як!..

«Якщо ви, – продовжила я перекладати, – підтвердите копіями своїх документів, що ви є Дарина М. Щербанюк або є прямим родичем Дарини М. Щербанюк, Миколою Щербанюком, нам буде приємно (саме так і було написано) перерахувати цю суму у валюті Канади або у валюті вашої держави (враховуючи конвертацію та банківські видатки) на ваш банківський рахунок або на вказану вами поштову адресу.

„Леман і сини“ висловлюють свої співчуття родині покійного. Rest in peace».

– Гик-гик-гик! Божечку! Гик!!! – заволав новоспечений

містер Щербанюк. – Шо ж це діється! – він раптом рясно спітнів і заходився обмахуватися великим картатим носовичком. – Який іще рахунок? Ой, Боже, навіщо воно мені? – ще більше злякався містер Щербанюк, уявляючи, що йому доведеться посвячувати у свою «шпигунську діяльність» не лише нас *під покровом ночі*, але й, можливо, пошту та всю банківську систему країни!

Він схоплювався, завзято хрестячись на портрет Сергія Рахманінова над роялем, червонів, блід... Я вже потерпала, що він зараз гепнеться тут у мене у вітальні, подумки примірялася, де його вкласти, щоби він отямився і відлежався до приїзду швидкої.

Утім, треба визнати, дідусь виявився кмітливий (ще довоєнного гарту). Трохи поміркувавши, він одразу ж вигадав обхідний шпигунський маневр:

– Доню! – жалісно витріщився він на мене почервонілими очима. – А напиши їм, щоб вони гроші надіслали... тобі, га? А я прийду отак само. *Під покровом ночі*. Та й заберу. Ти не думай... – дідусь притис свій зіжмаканий картатий носовичок до серця, запобігаючи моїй відмові і передбачаючи доводи, які я можу навести. – Я тобі, як чесному громадянину, як комсомолці, ти ж комсомолка? Я тобі дуже довіряю. Обличчя у тебе чесне. І чоловік твій точно ж не краде. Ти ж не крадеш? – запитав містер Щербанюк у чоловіка мого, що нагодився. Той швидко й заперечно захитав головою: мовляв, не-не-не, не краду я, дядьку! – І знаєш що? Я дам тобі скіль-

кись отих доларів, поділюсь! – містер Щербанюк зауспіхався радісно-обнадійливо.

На заперечення, що гроші можна отримати тільки на свій паспорт, дідусь зажурився, припинив схоплюватись і хреститись, а, навпаки, міцно вилаявся, вочевидь уявляючи, як він, такий старенький вже, йде по етапу. На наші запевнення, що нині – інші часи і ніхто його нікуди ні за що не потягне, він відмахувався. Містера Щербанюка, здавалося, закинула до нас машина часу із тридцятих або сорокових років. Ми навіть занепокоїлися: чи знає він, що Друга світова вже скінчилася, що Сталіна, Хрущова та Брежнєва вже давно немає на світі. Коли він таки погодився випити чаю і зайшла мова про Європу, ми повідомили, що Берлінську стіну розвалили. У нього був такий шок, що його ледь трясця не вхопила! Він сплескував долонями, не випускаючи з рук свій рятівний картатий носовичок, і все повторював: «Он воно як! Он же ж воно як!»

Коли він зник, як тать уночі, так само тихо, як і з'явився, син Данило, дивлячись йому вслід, замислено запитав сам до себе:

– Цікаво, а він узагалі в курсі, що Гагарін у космос полетів? А якби він дізнався, що американці були на Місяці, що б із ним було, га?

Десь через рік я зіштовхнулася з ним ніс до носа в поліклініці. Привіталася. Проте містер Щербанюк на привітання не відповів, удав, що бачить мене вперше. Посидів із

відсутнім виглядом, пововтузився, поколупав оббивку стільчика, дістав звідкись картатий носовичок – витерти спітнілого лоба, потім раптово підхопився і накивав п'ятами.

Так я й не знаю – отримав він свою спадщину, чи відповідальні адвокати «Leman and sons» і досі розшукують спадкоємців містера Дмитрія М. Щербанюка. Утім... Я певна, що не відповів, не отримав. Інакше знову прийшов би до мене – папери оформити.

* * *

І ось іще...

Якось задзвонив мій телефон. Чую тоненьке старече, із деренчанням у голосі:

– Емм... Це хто?

Зітхаю приречено, називаю ім'я. Я її завжди впізнаю. Ну що чекати від бабусі, котра гадки не має про правила розмови по телефону? Вона, шанована вчителька зі стажем у сорок п'ять років, коли телефонує кудись, спочатку суворо запитує: «Хто це?» І всі (включно з начальником міліції та головою виконкому) ніяковіють, наче школярі, і сором'язливо та розгублено називають своє прізвище. Лише я, до речі, зі всієї цієї компанії притьмом кидаю слухавку.

– Емм... Це Василіса Семенна. Знаєш? Добре. Лист... тут прийшов... Перекладеш?

– Як же я його перекладу? Він же у вас – а я вдома.

– Я погано ходжу, приходь краще ти до мене.

– Зараз я не маю часу. Може, коли гулятиму з дитиною увечері...

– Давай я тобі прочитаю? Я ж учителька зі стажем сорок п'ять років, – продовжувала слухавка, що не терпіла заперечень. – Тут дивись, що тут написано: бізнес... неус... оф...

– Щось я не впізнаю англійської. Може, це інша мова?

– Ну як то? Я ж бачу, що англійська. Усе надруковано красиво, на блакитному гладенькому папері.

– Ну, не знаю. Якщо надруковано. Може, це спадщина якась вам надійшла... – необачно бовкнула я.

– Я-як-як ти сказала?! – голос Василіси Семенівни зміцнів.

– Ні-ні, це лише припущення... – позадкувала я. – Просто інколи у нас тут трапляється, що отримують офіційні папери, а там...

Слухавку на тому кінці кинули. Через кілька хвилин, розвішуючи на сушарці дитячі речі, я почула істеричний гавкіт собак, а тоді побачила у вікно, як щось стрімке і велике у хмарах пилу завертає до нашої спокійної затишної оселі.

Баба Надя, виглянувши з тераси, приклала долоню до чола і прокоментувала:

– Шось суне...

Справді «шось» квапливо сунуло. Просто до мене.

Захекана Василіса Семенівна із дулькою-пучком на потилиці, в блакитному халаті, у криво застебнутій кофті та до-

машніх капцях, стояла на порозі, тримаючись рукою за горло (їй явно бракувало повітря). А другою простягувала мені під ніс блакитного конверта.

Всадовивши настирну гостю, я прочитала листа під її нетерплячим поглядом і репліками: «Ну що там, га? Скільки, га?» Лишенько, як же мені було її жаль! Вона стрімголов мчала до мене, вважаючи, що коли Федоренки отримали спадщину і Гульпаки отримують допомогу від їхньої багаті конфесії, то раптом і їй щастя привалило? І вже десь на краю її планів і мрій вона прикинула, як розподілити гроші. Якщо буде стільки-то – половину синові. Або й не віддасть, бо невістка така жаднуча, усе їй мало, все'дно розтринькає на всякий непотріб. Ні, вона сама. Купить синові машину – разом поїдуть і виберуть...

– Цей лист, Василісо Семенівно, – ласкаво, наче до хворої, звернулась я, – потрапив до вас помилково. Це просто рекламний буклет про новинки в мережі товарів – з сухих кормів та консервів для собак, котів, кроликів, морських свинок, папуг і шурів.

– Щурів?! Щурів?! – Василіса Семенівна втупила в мене недовірливий погляд. – Навіщо – для щурів?!

– Ну, існують такі домашні шури – досить симпатичні. Бувають біленькі. Або руденькі. У них такі лапки, як рученята людські... – навіщось почала пояснювати я.

Недооцінила я бійцівський характер Василіси Семенівни! Вона, нічого не кажучи, підхопилась, вирвала з моїх рук кон-

верт і, дивлячись на мене, як ото у фільмах на зрадників або фашистів, взяла високий старт і щезла. Утім недалеко. До сусіднього кварталу, себто до моєї мами. Перевірити свідчення. А раптом я збрехала і якимись хитромудрими шляхами хочу відібрати її законну спадщину.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.